

УДК 796.01

„ФІЛОСОФІЯ СПОРТУ”: ЧИ БУДЕ ПЛІДНОЮ ФІЛОСОФІЯ НА НИВІ СПОРТУ?

Михайло ІБРАГІМОВ

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Аноація. У статті йдеться про аналітичну підготовчу роботу до формування нової міждисциплінарної галузі знань „філософії спорту”, яка б завершила ієрархію гуманітарних фізкультурно-спортивних наук у цілісну світоглядно-методологічну концепцію формування сучасної філософської парадигми фізичного виховання і спорту. Висловлюється ідея про практичне застосування в педагогіці фізичного виховання феноменолого-антропологічного підходу до висвітлення фізичної тілесності й переорієнтації навчальної дисципліни „фізкультура” на „культуру фізичної тілесності”, яка б приваблювала вихованців акцентуванням стану та постави їх власного тілесного організму, його здоров’я і краси, а в науковому відношенні досліджувала б увесь комплекс соціальних умов, які цьому сприяють. Статтю написана в науково-полемічному дискурсі.

Ключові слова: „філософія спорту”, антропологія, історіософія, наука, фізична культура, фізичне виховання, спорт.

Постановка проблеми. Звернуто до фахівців у назві статті питання, де що незвичне для науки з фізичного виховання і спорту, з притаманним їй академізмом, зумовлене практичними і теоретичними потребами, які виникають навколо фізичної тілесності людини в сучасний вік *глобальних інформаційних технологій* і відповідно інтелектуалізації всіх сфер життєдіяльності людини. Унаслідок суцільної комп’ютеризації, яка особливо захоплює молодь, практики (тренери, інструктори, методисти, вчителі з фізичного виховання) та науковці зазначають зниження їх інтересу до свого фізичного стану, спортивних ігор і власного здоров’я. Це поглиблює і без того уповільнену пристосовуваність організму людини до нових реалій навколишнього середовища. Вчені активно вивчають генеративні можливості людської тілесності, хоча в їх висновках спостерігаються крайнощі: одні стверджують про необмежені його резерви, котрі завдяки тренуванням можна реалізувати (М.М. Амосов, І.І. Брехман), а інші дотримуються думки, що фізичні та інтелектуальні «сховища» тілесного організму людини вже вичерпані.

Відомий нейрофізіолог академік НАНУ Олег Кришталь у статті: «Перевантаження» застерігає: «Розмови про те, що ми за допомогою молекулярної біології будемо робити себе більш розумними – на грані міфології», бо, – на його думку, – з телеологічної точки зору «в плані еволюції людини це було створення свідомого Я – могутнього знаряддя адаптації. Чим стала культура». І далі: «Машини недостатньо розумні. Технологіям треба підросати» [8].

Враховуючи стан здоров’я населення України, за визначенням 1991 р. Генеральною Асамблеєю ООН як «хворої нації», вітчизняна інтелігенція б’є на сполох і закликає співвітчизників запобігти розвиткові цієї тенденції: більше вдаватися не до медикаментозної терапії, а до оздоровчих фізкультурно-спортивних заходів (В.М. Платонов, М.М. Булатова, Т.Ю. Круцевич, Г.В. Безверхня, М.В. Дутчак, О.М. Вацеба, В.О. Кашуба, Ю.О. Тимошенко, В.Й. Григор’єв та ін.).

Виникає риторичне запитання: чи в нагоді в такому сенсі стане філософія спорту як галузь знання і навчальна дисципліна? Адже давно відоме резюме царського чиновника стосовно філософії, що від неї «користі ніякої, а шкода можлива». Але відоме й інше, що нехтування класичною філософією призводить до обіймів із найгіршими витівками «нерозумної свідомості» (З. Фрейд, Е. Фромм, К. Юнг). До того ж позитивістське гасло, що «кожна наука сама собі філософія», призвело до того, що сучасні західні логічні аналітики, так звані «постмодерністи», спочатку заперечували будь-яке філософствування навколо спорту, який, на їх думку, не вкладається в текстуальну реальність, а потім у середині минулого століття під тиском міжнародних подій навколо спорту змушені були звернути на нього увагу. Для становлення в англо-американській літературі філософії спорту стали віховими подіями публікації статей

Говарда Слашера «Людина, спорт та існування» (1967 р.) та відомого філософа Пола Вейса «Спорт: філософські дослідження» (1968 р.). 1972 року була створена міжнародна наукова організація «Філософське товариство з вивчення спорту», яке від 1974 року випускає «Журнал з філософії спорту».

На пострадянському просторі виокремлено як спеціальна галузь знань «філософія спорту» поки що не існує, в той самий час у науковій літературі і публіцистиці «підтекстно» розуміються або «прямо» розглядають філософські проблеми спорту і фізичної культури в контексті «спортивної філософії». Але «філософія спорту» не ідентична поняттю «спортивної філософії», хоча вони і пронизують одна одну. Якщо «спортивна філософія» розглядає світ і людину з точки зору фізкультурно-спортивного, корпоративного-професіонального інтересу, тих практичних і теоретичних проблем, які кожного разу в конкретних соціально-історичних умовах (економічних, політичних, природно-географічних, демографічних, матеріально-фінансових, тощо) виникають на шляху його динамічного розвитку, то філософія спорту має його розглядати в протилежному руслі – через потреби історичного культурно-цивілізаційного прогресу, розробляти відповідні кожній епосі ідеали, виявляти основні узагальнювальні тенденції розвитку спорту і фізичної культури та обґрунтовувати світоглядно-методологічні важелі впливу на їх суспільно-значущий перебіг.

Подоланню прогалини аби вона пізніше не перетворилася у прірву між спортивною наукою і філософією слугує комплексна науково-дослідницька програма НУФВСУ «**Особливості гуманітарного дискурсу в спорті і фізичному вихованні**», в контексті якої розробляється зазначена програма, до виконання її завдань частково залучена і ця стаття.

Якщо аналізувати останні дослідження і публікації, в яких започатковано розв’язання названої проблеми, то можна з впевненістю сказати, що, з одного боку, майже всі теоретико-прикладні розробки з фізичного виховання, теорії спорту, а, особливо з соціології, психології, педагогіки спорту, так чи інакше ґрунтують його філософські проблеми. Один із засновників теорії фізичного виховання і спорту, Л.П. Матвеев, у методологічних підходах і методах «типових для узагальнювальних теоретичних досліджень спорту» говорить про взаємозв’язок філософських світоглядно-пізнавальних (гносеологічних) настанов із загальнонауковими підходами і конкретно-дослідницькими методами. Але, як і всі його соратники, традиційно розмірковує, що «в ряді *філософсько-методологічних передумов* наукового пізнання найбільші можливості для його правильної загальної орієнтації являє собою діалектико-матеріалістична методологія» [9].

Хоча, з другого боку, багато вчених відмовилися (здебільшого на словах) не тільки від марксистсько-ленінської методології, а й заодно від будь-якої філософії, оскільки мало знайомі із її західноєвропейськими напрямками. В той самий час у наукових дослідженнях фахівців відчувається ностальгія за філософією, яка була б їм прийнятна і зрозуміла, а головне – зацікавлена в розвиткові світоглядно-методологічних засад фізичного виховання і спорту. Так, відомий вчений професор Т.Ю. Круцевич, говорячи про розвиток теорії фізичного виховання, пише: «Проте нові дослідження в соціології, психології, фізіології спорту, а також сама практика фізичного виховання різних вікових контингентів населення змушують *по-новому осмислювати* (вид. – авт. М.І.) тенденції його розвитку у суспільстві та використання загальноновідомих закономірностей застосування засобів і методів фізичного виховання для зміцнення здоров’я людини» [11].

У наведеному вислові Т.Ю. Круцевич звернемо увагу на акцентуванні необхідності формування новітньої філософії спорту, яка б відслідковувала суперечності у внутрішній логіці його розвитку і такою же мірою висвітлювала спорт як соціально-культурний феномен, в якому відлунюють усі переваги і вади культурно-цивілізаційного процесу. Тим більше, що в полі зору філософії як і науки фізичного виховання і спорту є один об’єкт – людина у всіх її вимірах і проявах.

Метою цієї статті є намагання привернути увагу широкого загалу вітчизняних науковців до формування нової міждисциплінарної галузі знань – «*філософії спорту*» і стисло концептуально окреслити всю багатогранність проблем, які постають перед нею. Зокрема, про-

понується таке формулювання предмета філософії спорту – це *вчення про сутність і життєвий смисл спорту в дискурсі соціокультурного феномену, який уособлює створення і відтворення в образах фізичної культури еталони людської тілесності*.

Застережемо, що в цьому контексті «філософію спорту» розуміють у царині широкої західноєвропейської інтерпретації спорту як інтегрального поняття, що містить увесь комплекс природничо-гуманітарних, теоретичних і прикладних галузей знань із культури фізичної тілесності людини. Кажучи на звичній для вітчизняної науки мові, спорт трактується як таке поняття, що містить фізичне виховання і фізичну культуру, тобто все, що традиційно стосується вивчення соматичних властивостей людини (Столяров В.І.). На Заході, як відомо, «спорт» і «фізична культура» використовуються здебільшого як ідентичні, а інколи ці поняття розрізняються (Крістіана Айзенберг «Открытие спорта современной исторической наукой» 2009).

Філософія спорту, таким чином, структуралізується за західноєвропейським зразком на онтологію, епістемологію, феноменологію, антропологію, аксіологію, історіософію.

Методами дослідження вибрано вимоги діалектичної логіки, компаративний аналіз, метод феноменологічної редукції, герменевтичний метод.

Отже, щоб усунути названі розбіжності між філософією і спортивною наукою, спробуємо чітко сформулювати питання про теоретико-практичну доцільність їх поєднання в спеціальній галузі – «філософії спорту».

По-перше, яка користь «віддаленого» від безпосередньої практики абстрактного за своєю сутністю філософського мислення для теорії спорту так і спеціально-прикладних галузей знань з фізичної культури? Адже за роботами численних науковців, спорт настільки *інтелектуалізується*, що, за словами сучасного філософа Жана Бодріяра, відбувається «передозування інформації», яке своєю чергою заважає практикам знайти раціональне зерно в потоці різноманітних методик, рекомендацій, порад тощо. Чи не призведе зайве, за відомим виразом поета, «мудрствование лукавое» до ще більшого «затуманення» суті проблеми?

По-друге, яке місце займе і яку роль відіграватиме філософія спорту в системі сучасного наукового знання, адже інтеграційно-диференційні процеси, які відбуваються в науці, спричиняють появу нових і нових галузей знань, які не тільки претендують на самостійність, а, дотримуючись моди, одразу проголошують себе «наукою».

Намагання відповісти на поставленні питання в майбутньому призведе до формування теорії філософії спорту, чого можна досягнути згуртованими зусиллями різнопрофільних дослідників і практиків. У кожному разі вже на сьогодні можна констатувати її роль як систематизуючого провідного важеля у формуванні нової соціально-філософської парадигми фізичного виховання і спорту. Зокрема, враховуючи практичну актуальність, «філософія спорту» має переорієнтувати сучасну педагогіку фізичного виховання із акцентування «фізичного у людському», тобто фізичної культури в іншу площину, а саме: розкриття «людського в фізичному», тобто пропонується переорієнтувати «фізкультуру» як навчальну дисципліну на «культуру фізичної тілесності людини». До такого висновку підводять філософсько-антропологічні міркування московських вчених І.М. Биховської, Л.І. Лубишевої, В.І. Столярова, а також біолога і філософа М.М. Візітея (Кишинев), психолога А.Ю. Рождественського (Київ), філософа Ю.А. Компанієць (Луганськ), психолога О.Я. Фотуйми (Івано-Франківськ) та ін.

На Заході феноменологія тілесності вже давно започаткована в екзистенціалістському філософському напрямку, зокрема в роботах Ж.-П. Сартра, Е. Гусерля і безпосередньо у творі Моріса Мерло Понті «Філософія сприйняття». Саме під таким кутом зору слід розглядати пропозицію, щодо «культури фізичної тілесності», яка була б для молоді привабливішою у вихованні її турботливого ставлення до стану і постави власного тілесного організму, його здоров'я і краси, а також досліджували б весь комплекс соціальних умов, що цьому сприяють. Відповідні напрацювання, в яких акцент робиться не на фізіологічних, а соціальних властивостях тіла людини, вже успішно впроваджуються в практику фізичного виховання. Наприклад, науковці-кінезіологи В. Кашуба, О. Бондар пишуть, що з метою виховання любові дошкільнят до фізичних вправ, «закріплення статодинамічної постави і досягання певного рівня моторики» було запропоновано проведення свята «Граціозна постава», яке «основано на іміта-

ційних рухах тварин, рухливих іграх та естафетах» [7].

Зразу ж зазначимо і те, що «філософія спорту» не може претендувати, на думку автора, на роль наукового знання, оскільки б це суперечило історіософії самої філософії. Її специфіка в цьому аспекті полягає в тому, що вона не вивчає тілесних властивостей організму людини, а поянює спосіб його входження в навколишній життєвий простір. На відміну від наукового знання, як говорить Мішель Фуко у праці «Археологія знань», філософія здійснює свій дискурс не від «незнання до знання», а в протилежному напрямку – «від знання до незнання», спрямовується до пошуку започаткової епістемі, несистематизованого знання, інакше кажучи – звертається до здорового глузду, який функціонує на рівні буденної свідомості, в міфі, підсвідомості, щоб потім знову стимулювати науковців до пошуку методології створення нової теорії [13].

Стосовно спортивної науки – це означає приведення в концептуально-епістемологічну систему рухливість і розвиток зовнішнього і внутрішнього тілесного організму індивідуума під впливом навколишньої морально-психологічної його аури в континуумі душі і духовності особи людини як соціально дієвого суб'єкта. Зокрема, спорт і фізичне виховання необхідно розглядати під кутом зору «змагальної гри», свободи і творчості як суттєвих ознак її біосоціальної природи. Але це вже екзистенційно-феноменологічна проблема, яка виходить за межі цієї статті й вимагає спеціального обговорення.

Принагідно, що стосується нашого дискурсу, звернемо увагу на занадто роздутий інтелектуалізованою епохою ореол навколо значущості наукового знання, який ініціює деяких дослідників видиференційовані із загальної систематизованої фізкультурно-спортивної науки елементи теж проголошувати їх під її статус. Щодо цього винахідливість авторів безмежна. Так, росіяни Г.І. Хозяїнов, Н.В. Кузьмін, Л.Є. Варфоломеев пропонують цікаве, виокремлене із онтогенетичної психології дослідження, з назвою: «Акмеологія фізичної культури і спорту», де мова йде про те, що предметом її дослідження є «психіка зрілої людини». Вони пишуть: «Фундаментальна акмеологія являється своєрідним продовжувачем психології, але в той же час кардинально від неї відрізняється» і називають її «інтегральною наукою» [14]. Залишається не зрозумілим, що і з чим інтегрується: психологія з акмеологією чи навпаки, адже перед цим говорилося, що акмеологія є «своєрідним продовжувачем» психології, а тепер говориться, що і психологія і акмеологія є дві рівнозначні науки, які ще потрібно «інтегрувати»? Аналогічна ситуація виникає із новим напрямком – екстримологією, яка намагається дослідити біофізіологічний стан спортсмена в ситуації максимально критичного навантаження. Можна було б погодитися з поглибленим вивченням творчої здатності людини як в різний віковий період, так і в незвичних, неординарних, екстремальних ситуаціях, але чи доречними є претензії на відкриття якихось особливих закономірностей у цьому процесі, що йменуються наукою. Наукова теорія – це систематизована в логічній послідовності історія вивчення предмета. А тому, щоб назвати себе наукою, потрібен певний час для накопичення як емпіричних так і теоретичних знань.

Не бракує на теоретичному ринку і протилежних «інтегративних» пропозицій. Так, дослідник В.Д. Гончаров зазначає, що «фізична культура не вичерпується тільки педагогікою, а є самостійною діяльністю людей», яка виходить **за межі** навчання та виховання» [3]. Таке судження не зовсім зрозуміле в контексті того, що весь життєвий простір людини становить її виховання, одним із елементів якого є навчання. Він пропонує нову науку назвати «вігерологією», що відповідало б, на його думку, двом критеріям фізичної культури: «зовнішнім виправданням» та намаганням її до «внутрішньої досконалості». Відомі вчені, із теорії спорту – Л.П. Матвеев і соціології спорту – Л.І. Лубишева пишуть, що низка наук з фізичного виховання і спорту можна об'єднати під загальною назвою – «**фізкультурологія**». Їх підтримують Д. Абзалов, В.О. Сутула, які вважають, що фізкультурологія має вивчати природу рухових здібностей людини, а предметом дослідження виступають – «закономірності їх розвитку». Росіяни В.І. Євдокимов, та О.А. Чурганов, разом із посиланням на інших авторів, що пропонують «нову класифікацію наук фізичної культури», пишуть: «Емпіричний напрямок пізнання може бути доповнений вивченням **спортології**, прикладної фізкультурології і т. д» [4].

Звичайно, розмаїття підходів до вивчення такого феномену як фізична культура і спорт може тільки збагатити їх теоретичний зміст, але стає незрозумілим: для чого тоді існують філософсько-антропологічні розробки фізичної культури, а точніше, культури людської тілесності? Можливо філософія спорту і вказала б шляхи їх практичного застосування?

Філософія спорту має подолати панівний донедавна в спортивній науці переважно структуралістський метод пізнання. Це призвело до того, що на впродовж десятиліть ведуться дискусії щодо співвідношення понять «фізична культура», «фізичне виховання», «спорт». 1974 року в Мінську, 2000 року в Москві, та 2006 року в Санкт-Петербурзі були проведені конференції, «Круглі столи» і конгреси, присвячені проблемам з'ясування термінів і понять у сфері фізичної культури [10]. Але, як правило, кожний, хто брав участь у дискусіях, залишався зі своєю думкою. В такому сенсі зазначимо, що в багатьох виданнях із теорії фізичної культури, фізичного виховання і спорту вступна частина (пропедевтика), де йдеться про методологію і висхідні поняття, більше нагадує абетку, а не концептуальний виклад проблеми.

З цього приводу Микола Візітей зазначає, що «полезней было бы попытаться, опираясь на исходные определения, углубить суть выраженных в них представлений, а не стремиться просто расширить их, а фактически усугубить концептуальную размытость и без того методологически-расфокусированных суждений, тавтологически выстраивая соответствующие дефиниции» [2]. В науці фізичного виховання і спорту з радянських часів переважає структуралістський підхід, коли необхідно було на перших порах становлення систематизувати і кваліфікувати накопичені знання, чітко «виписати» дефініції того чи іншого виду, роду, елемента спортивної діяльності. Але на сьогодні такий підхід вже не може дати поштовху для подальшого розвитку теорії фізичного виховання і спорту. Навіть порахувати кількість всіх сучасних видів спорту все одно, що назвати кількість зірок на небі. Професор В.М. Платонов з цього приводу, ще десятиліття тому заявив, що абсолютному кількісному виміру, а тим більше формалізації, знання в галузі спорту не підлягають. [12].

У російській літературній полеміці спостерігається певне напруження між фундаторами фізкультурно-спортивної науки та сучасними їх послідовниками, котрі вже використовують не лише новітню західноєвропейську термінологію, а й розробляють нові напрямки дослідження. Неузгодженість понять призводить до почасти різких оцінок окремими авторами стану словарно-термінологічного арсеналу спортивної науки. Вони говорять про його «застарілість» і «збідненість» (М.Я. Сараф), що він уже не відповідає «сучасним реаліям», а безплідні тривалі дискусії нагадують «схоластичні розмови про курку і яйце» [10].

В Україні частково відлунюються перипетії російських теоретичних дискусій відносно поєднання зі спортом – «фізичної культури» чи «фізичного виховання», хоча при загальній толерантній тональності прослідковується геополітичний чинник поєднання названих термінів. Відсутність напруженості між попереднім та новим поколінням вітчизняних вчених пояснюється ще й тим, що голос молодих філософськи, а не лише емпірично-позитивістсько налаштованих прикладних дослідників, ще є недостатньо гучним, щоб бути почутим. Щоб у подальшому уникнути методологічного дисонансу, слід подумати над тим, яким чином поєднати західноєвропейську й вітчизняну традицію філософствування в царині спорту аби запобігти еkleктизму (поєднання в одне різнорідних явищ і предметів) і дилетантизму (поверховості). Адже всі сучасні філософські напрямки дотепер розвивалися під тиском і в критиці діалектико-матеріалістичної методології, яка свого часу на вітчизняних теренах зіграла позитивну роль у становленні спортивної науки та педагогічного процесу фізичного виховання.

З філософської точки зору, якщо вважати фізичну тілесність людини не тільки витвором природи, а і самовитвором культури, то тут по суті не буде проблеми, оскільки поняття «спорт» розумітиметься не тільки як спорт високих досягнень, а і масовий спорт, «спорт для всіх», кондиційний спорт, прикладний спорт тощо, тобто такий підхід, який синонімічно відповідав би нашому звичному вживанню поняття «фізична культура». В такому ракурсі фізичне виховання – це засіб формування культури фізичної тілесності, а спорт високих досягнень – це її еталонний вид. Він демонструє мистецтво, перевтілення людської тілесності та реалізацію потаємних потенціальних і резервних наявних тілесних і психічних можливостей лю-

дини. Іншими словами: спорт у філософському розумінні є трансцендентація із «небуття» в «наявне буття» сутнісних сил людини. В спорті людина виходить за межі свого реального буття, екзистенціює, бо виявляє притаманні їй внутрішні інтенції, сублімує сексуально-творчу енергію, змагається не тільки з «Іншим», а і з самим собою, вгамовуючи «вождеденну» душу, антропологізує, бо протиставляє себе смерті. Історіософія спорту має розкрити історію оновлення й переродження його Ідеалів у контексті загальнолюдських цінностей – Істини, Добра і Краси. Таким чином, «філософії спорту» доведеться здійснити надзвичайно цікавий екскурс в історію боротьби охопленої полум'ям наснаги людської тілесності і з демонічними силами зла, невіччя, юродства і потворства.

Особливо гостро слід акцентувати питання про стиль і форму наукової фізкультурно-спортивної мови, в якій висвітлюються науково дослідницький матеріал. Вона має допомогти порозумінню між філософією і спортивною наукою, адже філософія містить у собі критично-аналітичний, а отже, і руйнівний потенціал, має порушувати усталені стереотипи мислення, бо в іншому разі вона втрачає свою значущість. А це своєю чергою викликає емоційний супротив вчених інших галузей знань, звиклих до педантичного опису фактів, хоча і вони час від часу, намагаючись увести висновки своїх досліджень у загальне наукознавство, вдаються до філософської рефлексії.

Сучасний процес інформатизації значно прискорив взаємопроникнення комунікативних сполучень між науками і вже жодна із них не може для обґрунтування думки обмежитися власними силами.

Не зачіпаючи будь-чий наукові амбіції, хотілося наголосити, що «філософія спорту» має подолати «зверхність» філософії до експериментально-прикладної науки, як і відповідно «зневажливої» зворотної реакції з боку останніх. Загальним полем для їх органічного поєднання є конструювання історичних перспектив розвитку фізичної культури, адже філософія спорту не зможе розвиватися без теоретично-прикладної думки фахівців. Сучасні роботи молодих науковців у галузі прикладних фізкультурно-спортивних досліджень більш філософичні, чим твори теоретиків, бо вони мають справу з багатобарвною живою дійсністю. З цього приводу хотілося б висловити побажання, щоб кафедри соціально-гуманітарного циклу були повернуті обличчям до професійного життя спеціалізованих навчальних закладів, перейменовані в кафедри «філософії спорту», а всі дисципліни, які належать до їх комплексу, переформатовані в цьому напрямку. В усякому разі здається, що під час навчання в магістратурі має студіюватися «філософія спорту», щоб вона викликала у студентів професійну зацікавленість у соціальній значущості вибраного ними фаху і тієї оздоровчо-творчої ролі, яку відіграє фізична культура і спорт в духовній ойкумені суспільства.

У відповідь на поставлене в назві статті питання слід зазначити, що філософія на ниві спорту може прорости глибокими коренями і в майбутньому рясно плодоноситиме, поступово розкриваючи свою практичну корисність у вирішенні нагальних практичних проблем збереження і відтворення цілісності людської тілесності, її привабливості й унікальності у вигляді здорового людського організму. Водночас спорт у філософському ракурсі зможе ще більш розкрити власний ареал життєстверджувальної сили як прагнення людини до виявлення свого тілесного і духовного буття. А тому для філософії спорту може бути слухним зауваження Памфіла Юркевича, що вона «має своїм безпосереднім органом у тілі не одну лише голову або головний мозок з нервами, а поширюється значно далі й глибше в середину тілесного організму. Як сутність душі, так і її зв'язок із тілом має бути багатшим і різноманітнішим»[6].

Хто ж як не спортивна наука України, яка презентує себе в якості **молода**, розвиватиме вітчизняні національні філософські «кордоцентричні традиції» в ставленні «людського серця» до тілесності людини (Г. Сковорода, В. Соловйов, П. Юркевич, І. Гізель, С. Яворський, К. Саківич та ін.)? Науково-спортивна молодь має подолати неминучі «хвороби росту» своєї галузі знань і розбурхати поки-що тендітний філософський струмочок у бурхливий потік сучасного виру спортивного життя. Філософія і спортивна наука не можуть надалі залишатися в колі власних амбіцій, бо це загрожує омертвінню філософії, а, об'єднавшись, вони зможуть подолати ті зухвалі виклики цивілізації стосовно виродження спорту, про що попереджають окре-

мі науковці (Крістофер Леш: «Виродження спорту» – 2006). Спорт в історико-культурному сенсі завжди був тією центробіжною силою, яка об'єднувала, примирювала народи і була засобом вирішення національних трагедій (Олімпійські ігри у греків).

Висновки.

1. Критичний огляд сучасної літератури з фізичного виховання і спорту свідчить про наявні теоретичні передумови формування нової міждисциплінарної галузі знань – «філософії спорту», яка б завершила ієрархію гуманітарного знання про спорт і була б стержневою віссю сучасного спеціалізованого напрямку розвитку знань про людину – «гуманітарне спортивне наукознавство».

2. Предмет філософії спорту – *вчення про сутність і життєвий смисл спорту в дискурсі соціокультурного феномену, який уособлює створення і відтворення в образах фізичної культури еталони людської тілесності.*

3. Зберігаючи вітчизняну спортивно-фізкультурну теоретичну традицію, доцільно інтерпретувати «філософію спорту» в царині широкого західноєвропейського його тлумачення, що містить у собі фізичне виховання як засіб і шлях формування фізичної культури, а спорт вищих досягнень (олімпійський, професійний) як еталонний її вид. Усі інші види й підвиди спорту: масовий спорт, «спорт для всіх», адаптивний, кондиційний спорт, прикладний тощо розглядати як тотожні нашому поняттю «фізкультурно-оздоровчий рух».

4. У названому континуумі до структури «філософії спорту» як галузі знань і навчальної дисципліни доцільно увести: «онтологію спорту», «епістемологію спорту», «феноменологію тілесності», «антропологію спорту», «аксіологію спорту» та «історіософію спорту».

5. У практичному соціально-педагогічному процесі для популяризації і привабливої зацікавленості населення, особливо молоді, варто запровадити замість широко використовуваної в минулому «фізкультури» поняття «культура фізичної тілесності», де б змістилися акценти в бік краси та грації здорової у фізично-тілесній поставі людської особи. У цьому ж сенсі пропонується у відповідних спеціалізованих навчальних закладах доречно перейменувати кафедри соціо-гуманітарного циклу в кафедри «філософії спорту» і упорядкувати під таким кутом зору дисципліни, що викладаються.

Перспективи подальших пошуків. Спільно з фахівцями теоретичних і прикладних, а також гуманітарних галузей знань у царині спортивно-фізкультурного напрямку розробити екзистенційно-антропологічну методологію, яка б містила відповідні методи теоретичного дослідження (феноменологічної редукції, діалектичної логіки, діалектико-матеріалістичної гносеології, світоглядну проблематику тощо).

Список літератури

1. *Быховская И. М.* Homo somaticus: аксиология человеческого тела. – М. : УРСС. – 2000. – С. 79, 121-135.
2. *Визитей Н.* Введение в теорию физической культуры: учеб. Пособие / Н. Визитей. – М.: Гос. ун-т физ. воспитания и спорта. 2008. – С. 27.
3. *Гончаров В. Д.* Наука о физической культуре: на путях становления / В. Д. Гончаров // Теория и практика физической культуры. – 1998. – № 4. – С. 43-44.
4. *Евдокимов В. И.* Методология и методика проведения научной работы по физической культуре и спорту / В. И. Евдокимов, О. А. Чурганов. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Советский спорт. – 2010. – С. 7.
5. *Історія філософії України: підручник / під ред. М. Ф. Тарасенко, М. Ю. Русин.* – К. : Либідь, 1994. – С. 15.
6. Там само. – С. 257.
7. *Кашуба В.* Корекція порушень постави дошкільнят у процесі фізичного виховання / В. Кашуба, О. Бондар // Теорія і методика фізичного виховання. – 2010. – № 2. – С. 76-77.
8. *Кришталь О.* Перевантаження / Олег Кришталь // „Дзеркало тижня”. – 2008. – № 42.
9. *Матвеев Л. П.* Общая теория спорта и ее прикладные аспекты [Текст]: учебник для вузов физической культуры / Л. П. Матвеев. – 5-е изд., испр. и доп. – М. : Советский спорт. – 2010. – С. 70.
10. Первый международный конгресс «Термины и понятия в сфере физической культу-

ры», 20-22 дек. 2006 г.: материалы конгр. / – СПб. : Федер. агенство по физ. культуре и спорту РФ; СПб. гос. ун-т физ. культуры им. П. Ф. Лесгафта. – СПб. – 2006. – 282 с.

11. Теорія і методика фізичного виховання / за ред. Т. Ю. Круцевич. – Т.1. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. – К. : Олімп. література, 2008. – С. 7.

12. Теория спорта / под ред. проф. В. Н. Платонова. – К. : Вища школа, – 1987. – С.13.

13. Фуко М. Археология знания / пер. с фр.; / общ. ред. Бр. Левченко. — К. : Ника-Центр, 1996. — С. 9.

14. Хозяинов Г. И. Акмеология физической культуры и спорта / Г. И. Хозяинов, Н. В. Кузьмина, Л. Е. Варфоломеева. – М.: Издательский центр Academia. – 2007. – С. 7.

«ФИЛОСОФИЯ СПОРТА»: БУДЕТ ЛИ ПЛОДОТВОРНОЙ ФИЛОСОФИЯ В СФЕРЕ СПОРТА?

Михаил ИБРАГИМОВ

Национальный университет физического воспитания и спорта Украины

Аннотация. В статье Михаила Ибрагимова «Философия спорта»: будет ли плодотворной философия на ниве спорта?». (Национальный университет физического воспитания и спорта Украины, Киев) речь идет об аналитической подготовительной работе к формированию новой междисциплинарной области знаний «философии спорта», которая завершила бы иерархию гуманитарных наук о спорте в целостную мировоззренчески-методологическую концепцию формирования современной философской парадигмы физического воспитания и спорта. Высказывается идея об использовании в педагогическом практическом применении феноменолого-антропологического подхода к освещению физической телесности и переориентации учебной дисциплины «физкультура» на «культуру физической телесности», которая бы привлекала воспитанников акцентированием состояния и осанки их собственного телесного организма, его здоровье и красоты, а в научном отношении исследовала весь комплекс социальных условий, которые этому способствуют. Статья написана в научно-полюемическом дискурсе.

Ключевые слова: «философия спорта», антропология, историософия, наука, физическая культура, физическое воспитание, спорт.

“PHILOSOPHY OF SPORTS”: WILL A PHILOSOPHY IN SPORTS USEFUL BE?

Mykhailo IBRAGIMOV

National University of Physical Education and Sport of Ukraine

Annotation. The article is dedicated to the analytical preparatory work in the formation of a new interdisciplinary field of knowledge “philosophy of sport”, which will complete a hierarchy of the humanitarian physical education and sport’s sciences in the integral ideological and methodological concept of the formation of the modern philosophical paradigm of physical education and sport. The idea about practical application in pedagogy of phenomenological and anthropological approaches to the coverage of physical corporeality and reorientation of educational discipline “physical education” to “education of physical corporeality”, that could attract the students by accentuating the state and posture of their own organism, its health and beauty and could research the whole complex of social conditions, that contribute to this, in scientific respect. The Article is written in the style of scientific and polemical discourse.

Key words: philosophy of sport, anthropology, historiosophy, science, physical education, physical education, sport.